

จิตวิญญาณ อุดมการณ์ และบุคลิกภาพของผู้บริหาร
SPIRITUALITY IDEOLOGY AND PERSONALITY OF ADMINISTRATORS

กรรณิการ์ คงนาม

นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
e-mail kruoox@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาจิตวิญญาณ อุดมการณ์ และบุคลิกภาพของผู้บริหารการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมในการบริหารงานของผู้บริหารเป็นสิ่งที่ควบคู่ไปกับความรู้ ความสามารถ และความฉลาดทางสติปัญญา ผู้บริหารต้องมี ความฉลาดทางศีลธรรมหรือจริยธรรม และความฉลาดทางอารมณ์ จึงจะสามารถยืนหยัดในโลกของการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นผู้บริหารโรงเรียน จังหวัดสมุทรสงคราม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา โดยวิธีการสุ่มแบบง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า กำหนดคำตอบเป็น 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน การทดสอบด้วยค่าที(t-test)นำไป ให้เกิดปัญหาและค้นหาวิธีการทำงานแบบใหม่ๆ เพื่อการปรับปรุงการทำงาน และความสามารถในการตัดสินใจ

คำสำคัญ: จิตวิญญาณ / อุดมการณ์ / ผู้บริหาร

Abstract

The purposes of this research were to study spirituality ideology and personality of administrators. The development of moral or ethical administrators professional and school administrator's knowledge and competency are parallel. It is to be said that the administrators would also have moral quotient: MQ, emotional quotient: EQ, and intelligence quotient: IQ. If all the school administrators had all these characteristics, they would be able to exploit the fast changing world. The sample group consisted of administrators in Samutsongkhram Primary Educational Service Area Office selected by simple random sampling. A constructed 5-level rating scale questionnaire was used as a tool to collect data. The statistic used for data analysis were percentage, mean, standard deviation, t-test. Administrators through their own initiatives and decide.

Keywords: spirituality / ideology / administrators

บทนำ

จิตวิญญาณ อุดมการณ์ และบุคลิกภาพของผู้บริหารการศึกษานับเป็นรากฐานที่สำคัญที่สุดในการสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้า ตลอดจนการแก้ปัญหา ต่างๆในสังคม เนื่องจากการศึกษาเป็นกระบวนการ ที่ช่วยพัฒนาคนในด้านต่างๆตั้งแต่แรกเกิดให้เกิดการพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถที่จะดำรงชีพและประกอบอาชีพได้อย่างมีความสุข สามารถรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงรวมทั้งเป็นพลังในการสร้างสรรค์และพัฒนาประเทศได้การอบรมบ่มเพาะครูและลูกศิษย์ในทุกระดับทั้งในระดับบริหารและในระดับปฏิบัติการถือเป็นหน้าที่หลักขององค์กรหรือหน่วยงานที่จะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอเพื่อพัฒนาทุนมนุษย์ให้มีความเป็นมนุษย์ ที่สมบูรณ์ เพียบพร้อมด้วย ความรู้ คุณธรรม จิตวิญญาณ ที่จะปฏิบัติงานในหน้าที่ให้มีประสิทธิภาพ หากองค์กรหรือหน่วยงานใดขาดการพัฒนาบุคลากรแล้วย่อมส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์กรครูและลูกศิษย์ จึงมีความสำคัญยิ่งต่อความสำเร็จของการจัดการศึกษาจึงจำเป็นที่จะต้องให้อบรมบ่มเพาะให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโดยเฉพาะทางจิตวิญญาณ คุณธรรมแบบ “เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข” เพื่อให้การจัดการศึกษาบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมาย นอกจากนี้การเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้การศึกษาประสบความสำเร็จได้ ด้วยการเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้จากประสบการณ์การเรียนรู้จากการแลกเปลี่ยนร่วมกัน ผู้บริหารสถานศึกษาสำคัญอย่างยิ่ง มีความสามารถในการเชิงวิชาการที่เป็นที่ยอมรับของคนในวงการบริหารสถานศึกษาและผู้เกี่ยวข้องโดยทั่วไปกับงานการศึกษาของสถานศึกษา ความเป็นคนซื่อสัตย์ สุจริตและยุติธรรม การเป็นผู้มีวิสัยทัศน์เห็นการณ์ไกลมองอนาคตขององค์กรและมองข้างหน้า เป็นหลักความรู้ ความเข้าใจในการปฏิรูปการศึกษา ความสามารถในการบริหารจัดการ ความรู้เข้าใจ เรื่องหลักสูตร ศาสตร์การสอนรูปแบบการเรียนการสอนความรู้และความสามารถทางด้านเทคโนโลยี ในระดับที่เพียงพอ ความสามารถในการแสวงหาทุน แหล่งทุนและการบริหารงบประมาณของ สถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพและการเป็นผู้มีจิตสำนึกต่อการอนุรักษ์ศิลปและวัฒนธรรมไทย การเป็นผู้บริหารจึงต้องมีการฝึกฝน อบรมและทำอย่างสม่ำเสมอในการเรียนรู้ทุกเรื่องทำให้เกิดเป็นศาสตร์ อีกทั้งยังมีการพัฒนาและวิจัยอย่างต่อเนื่องความเป็นผู้บริหาร สถานศึกษาจึงเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาการศึกษา การที่จะดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องเป็นผู้นำทางวิชาการ ซึ่งจำต้องมีสมรรถภาพทั้งความรู้ ทักษะ และมีคุณธรรมจริยธรรม ตลอดทั้งจรรยาบรรณวิชาชีพจึงจะ นำไปสู่ความสำเร็จอย่างแท้จริง

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 ได้กำหนดให้มีการปฏิรูปการศึกษาทั้งระบบเพื่อให้การศึกษามีการขับเคลื่อนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก ผู้บริหารซึ่งถือเป็นบุคคลสำคัญในการทำการเปลี่ยนแปลงให้บรรลุวัตถุประสงค์ ตามเป้าหมายการศึกษา ประกอบกับหมวดที่ 7 มาตรา 53 ได้กำหนดให้ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีใบประกอบวิชาชีพตามที่กฎหมายกำหนดเพื่อรองรับการบริหารเป็นนิติบุคคลตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ นอกจากนี้ (ธีระ รุญเจริญ, 2550, หน้า 34) กล่าวไว้ว่า การบริหารกิจการใด ๆ ที่เกี่ยวกับสาธารณประโยชน์ในยุคโลกาภิวัตน์ จำเป็นต้องอาศัยผู้บริหารจะดำเนินธุรกิจต่าง ๆ ไปด้วยดีและบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ ผู้บริหารองค์กรจึงเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญต่อการนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จ การบริหารกิจการทุกกิจการไม่ว่าจะเป็นขนาดเล็ก หรือใหญ่ล้วนแต่ต้องอาศัยผู้บริหาร นั้นหมายความว่า ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเป็นผู้บริหารสถานศึกษาจึงจะสามารถเป็นผู้นำการปฏิรูปที่มีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสมุทรสงคราม
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูที่มีต่อคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม

ขอบเขตเนื้อหา

1. ประชากร ได้แก่ ครูสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม
2. ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่
ตัวแปรต้น (เพศ ชาย หญิง)
ตัวแปรตาม ได้แก่ คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาประกอบไปด้วย 6 ด้าน ได้แก่
 - 1) การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง
 - 2) การมีจิตวิญญาณผู้บริหาร
 - 3) การเป็นผู้นำทางการศึกษา
 - 4) การมีความรู้ความสามารถในการบริหาร
 - 5) การมีผลงานที่แสดงถึงความชำนาญการในการบริหารสถานศึกษา
 - 6) การนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริหาร
3. ตลอดปีการศึกษา

เนื้อหา

ความหมายของคำว่า จิตวิญญาณ

จิตวิญญาณ มาจากคำภาษาอังกฤษ Spirituality ซึ่งหมายถึง วิญญาณ จิตใจ เกี่ยวกับใจ ความมองอาจ เจตนา ผู้มีปัญหา ความอดทน และภูติผีปีศาจ (สอ เสถบุตร: ฉบับภาษาอังกฤษ-ไทย 2541: 562)

จิต หมายถึง ความรู้สึกนึกคิด เข้าวินิจฉัย ความสำนึก ความมีสติ แต่ความคิดเป็นองค์ประกอบสำคัญของจิตใจที่สามารถรู้เห็นได้ กำกับและควบคุมอย่างชัดเจน บางครั้งจึงใช้คำว่า “ความคิด” แทน มีทฤษฎีหลายทฤษฎีที่กล่าวถึงการทำงานของจิต ทั้งจาก Plato (เพลโต) และ Aristotle (อริสโตเติล) ก่อนที่จะมีวิทยาศาสตร์ ทฤษฎีจะเน้นไปทางปรัชญาหรือศาสนา แต่ทฤษฎีสสมัยใหม่จะอาศัยวิทยาศาสตร์ในการอธิบายการทำงานของสมอง (อ้างอิงโดย ศัพท์บัญญัติ ราชบัณฑิตยสถาน)

จิต ทำหน้าที่ เห็น ได้ยิน รู้กลิ่น รู้รส รู้สึกรู้สีกต่อการสัมผัสถูกต้องทางกาย และรู้สึกนึกคิดทางใจ จิตนี้ไม่ว่าจะเกิดแก่สัตว์เดรัจฉาน มนุษย์ เทวดา หรือพรหมก็ตาม ย่อมมีการรู้อารมณ์เป็นลักษณะเหมือนกันทั้งสิ้น

นพ. ดร. โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ (“สุขภาพทางจิตวิญญาณ” 2560 : 1)

จิต คือความสบายใจ ความสนุกสนาน จิตเป็นปรารถนาธรรมประเภทหนึ่ง มีสามัญลักษณะของการเกิดขึ้นตั้งอยู่ และดับไป เป็นสภาวะรู้อารมณ์อย่างเดียว จิตนี้แม้จะเป็นนามธรรม ไม่มีรูปร่างตัวตน เพียงแต่เป็นกระแสความรู้สึกอยู่ภายในเท่านั้นก็จริง แต่มีอำนาจพิเศษ หรือเรียกว่า ความวิจิตร ซึ่งทำให้เกิดความเป็นไป 6 ข้อ คือ

1. จิต ทำให้มีสิ่งต่างๆ รุหราน่าสนใจ สวยงาม
2. จิต สามารถคิดนึกได้อย่างสลับซับซ้อน “จิตมนุษย์ ยากแท้ หยั่งถึง”
3. จิต สะสมกรรมกิเลส หรือ ถูกกรรมกิเลสครอบงำ

4. จิต รักษาสิ่งสมผลของกรรมอันมากมาย สัมผัสไว้ในส่วนลึกของจิต

5. จิต สะสมกรรมไว้นานกลายเป็นสันดานของคน คนเป็นไปตามกมลสันดานของเขา

6. จิต คิดอารมณ์ต่าง ๆ นานา ได้อย่างพิสดาร รู้อารมณ์ คิดอารมณ์นั้น ๆ อย่างวิจิตรพิสดาร

ลักษณะของจิตเป็นนามธรรม ไม่มีรูปร่าง มีอยู่ในร่างกายสัตว์ ดันรน เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา รักษา ยาก ห้ามยาก มักเป็นไปตามอารมณ์ที่น่าปรารถนา เกิดดับทุกขณะอย่างรวดเร็ว จิตดวงเดียวนั้นเองคิดไปได้ ไกล เป็นธรรมชาติที่ฝึกได้

ความหมายของคำว่า วิญญาณ ความหมายก็คือ สภาพธรรมที่มีจริง คือ จิตนั่นเอง ซึ่งเป็นสภาพรู้ เมื่อ เป็นแต่เพียงสภาพรู้วิญญาณ จึงไม่สามารถเคลื่อนที่ได้ ไม่สามารถถ่วงลอยได้

วิญญาณคือ จิต จิตมาจากไหน เพราะอาศัยสภาพธรรมหลาย ๆ อย่าง เช่น อาศัยเจตสิกเกิดขึ้นพร้อม กัน ร่วมกัน จึงเกิดขึ้น และอาศัยที่เกิดของจิต คือวัตถุ 6 ประการ มี ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ จึงทำให้จิตเกิดขึ้น แต่เพราะอาศัยเหตุปัจจัยหลาย ๆ ประการจึงเกิด วิญญาณหรือ จิตเกิดขึ้นตามที่กล่าวมา

ในศาสนาพุทธวิญญาณ คือ ความรู้แจ้งอารมณ์ พระไตรปิฎก ระบุว่าพระพุทธเจ้าทรงจำแนก วิญญาณออกเป็น 6 ประเภท ได้แก่

1. จักขุวิญญาณ ความรู้ารมณ์ทางตา

คือรู้รูปด้วยตา หรือการเห็น

2. โสทวิญาณ ความรู้ารมณ์ทางหู

คือรู้เสียงด้วยหู หรือการได้ยิน

3. ชานวิญาณ ความรู้ารมณ์ทางจมูก คือรู้กลิ่นด้วยจมูก หรือการได้กลิ่น

4. ชิวหาวิญาณความรู้ารมณ์ทางลิ้น คือรู้รสด้วยลิ้น หรือการรู้รส

5. กายวิญาณ ความรู้ารมณ์ทางกาย คือรู้สึกร่างกายสัมผัส

6. มโนวิญาณ ความรู้ารมณ์ทางใจ คือรู้ธรรมารมณ์ด้วยใจ หรือการนึกคิด

นพ. ดร. โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ ("สุขภาพทางจิตวิญญาณ" 2545 : 1) ได้แยกคำว่า จิต กับ จิต วิญญาณ ว่า จิต คือ ความสบายใจ ความสนุกสนาน ไม่เครียด

คำว่า วิญญาณ หมายถึง เป้าหมายสูงสุดของชีวิตคืออะไร ซึ่งสอดคล้องกับเอมิลิ่ง และโพวิโอนิส (Ameling and Povilonis ,2001: 16) ที่ให้คำนิยามจิตวิญญาณว่า "เป็นการค้นหาความหมายของ ชีวิต (Meaning Making) เช่น ฉันเป็นใคร ฉันอยู่ที่นี้เพราะอะไร สิ่ง ต่าง ๆ เหล่านี้มีความหมายอย่างไรต่อฉัน และ อะไรคือสิ่งที่ฉันหวังจะทำในช่วงเวลาที่เหลืออยู่บนโลกนี้"

ศ.นพ.ประเวศ วะสี

ได้ให้คำจำกัดความว่า จิตวิญญาณ คือ จิต ชั้นสูง จิตที่ลดความเห็นแก่ตัว จิตที่เห็นแก่ผู้อื่น จิตที่ เข้าถึงสิ่งสูงสุด คือ นิพพานหรือพระเจ้า

อนันทราช และไฮท์ (Anandarajah and Hight. 2001:89 อ้างอิงจากพีระศักดิ์ เลิศตระการนนท์. 2546:1)

ได้ให้ความหมายของจิตวิญญาณว่า เป็นประสบการณ์ของมนุษย์ที่ซับซ้อนและมีหลายมิติ ประกอบด้วย ด้านสติปัญญา (Cognitive) ประสบการณ์ (experience) และพฤติกรรม (behavior)

สรุปความหมายของจิตวิญญาณ (Spirituality)

หมายถึง พลังที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับชีวิตจิตใจ ผดุงชีวิต และให้ความหมายที่สำคัญแก่ชีวิต พร้อมทั้งแสดงพฤติกรรมออกมาจากความเชื่อทางจิตวิญญาณของบุคคล ให้มีความเป็นมนุษย์ ที่สมบูรณ์ (Humanized Educate) เพียงพร้อมด้วย ความรู้คุณธรรม จิตวิญญาณ ที่จะปฏิบัติงานในหน้าที่ ให้มี

ประสิทธิภาพ ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโดยเฉพาะทาง จิตวิญญาณ คุณธรรม แบบ “เป็นคนดีมีปัญญา มีความสุข” เพื่อให้การบรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมาย

ความหมายของคำว่า อุดมการณ์

อุดมการณ์ (Ideology) คือ ความเชื่อ ความศรัทธา ตามแนวคิด ทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งโดยคิดขึ้นเอง หรือมีคนคิดไว้แล้วและมีความมุ่งมั่นที่จะทำตามความคิดนั้น อุดมการณ์ไม่ใช่สิ่งที่ถูกต้องเสมอไปอาจเป็นสิ่งที่ดี หรือไม่ดีก็ได้คำว่าอุดมการณ์นำมาใช้ครั้งแรก ในปี 1707 (พ.ศ. 2340) โดย นักวิชาการฝรั่งเศสชื่อ Antonie Louis claud Destutt de –Tracy

พจนานุกรมคอลโลเออร์ (Collier, Dictionary, 2006)

กล่าวว่า อุดมการณ์ เป็นลักษณะผสมทั้งหมดของความเชื่อ (beliefs) เจตคติ (attitudes) และความคิดหลัก (concepts) มีอิทธิพลเป็นตัวชักนำและกำหนดทิศทางของความคิดของบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งใช้กับคณะบุคคลที่เป็นสมาชิกของสังคมเดียวกัน กลุ่มเดียวกัน เช่น อยู่ในพรรคการเมืองเดียวกัน จะยึดอุดมการณ์เดียวกัน นั่นเองในการที่จะยึดการปกครอง

วิทย์ วิศทเวทย์ (2544, หน้า 2)

กล่าวว่า อุดมการณ์ เป็นสิ่งหรือสภาวะที่มีค่าที่สุด ดีที่สุด น่าพึงปรารถนาที่สุด เป็นจุดหมายปลายทาง กิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง เป็นเป้าหมายที่น่าพึงปรารถนามากกว่าเป้าหมายอื่น ๆ

จากความหมายของคำว่า อุดมการณ์ พอจำแนกคุณลักษณะที่สำคัญ 3 ประการ ได้แก่

1. หลักการ แนวคิด หรือความเชื่อ
2. เป้าหมายที่ต้องการ
3. วิธีปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมายที่ต้องการ

สรุปความหมาย คำว่า อุดมการณ์ จึงหมายถึง จินตนาการ ที่ถือว่าเป็นมาตรฐานแห่งความดีงาม และความจริง

ซึ่งถือว่าเป็นเป้าหมายแห่งชีวิตอันสูงส่งที่จูงใจ ใ้มนุษย์พยายามบรรลุถึงความหมายของการพัฒนาตนเอง

จิตวิญญาณของผู้บริหาร สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (2547 : 19 – 27) กล่าวถึงผู้บริหารที่มีวิญญานผู้บริหาร ว่า ควรมีคุณลักษณะสำคัญอย่างน้อย 3 ประการ คือ

1. อุทิศตนเพื่อหน้าที่

อุทิศตนเพื่อหน้าที่เป็นผู้ที่มีความรักและมีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่มุ่งมั่น ขยัน อดทน และเสียสละที่จะทำงานในหน้าที่ผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพอย่างสมบูรณ์ ผู้บริหารที่มีจิตวิญญาณ ผู้บริหารจะยึดมั่นอุดมการณ์การทำงานในหน้าที่ ที่ว่า “งาน คือ ชีวิต ชีวิต คือ งาน บันดาลสุข” ไม่ใช่ งาน คือ เงิน เงิน คือ งาน บันดาลสุขเพราะตระหนักใน ความสำเร็จจากการทำงานมากกว่าผลตอบแทนที่ได้รับจากการทำงาน

2. มีความเป็นปัญญาชน

ความเป็นปัญญาชนเป็นผู้ที่ดำเนินชีวิตและทำงานในหน้าที่โดยใช้ปัญญาพิจารณาด้วย เหตุผลตามหลักกาลามสูตรไม่ตกเป็นทาสของอารมณ์ โกรธ หลง และความลำเอียง ด้วยอคติต่าง ๆ มีจิตใจที่เข้มแข็งหนักแน่นในเหตุผลแห่งความถูกต้อง ในความซื่อสัตย์สุจริตและยุติธรรม

3. บริหารตนเป็นแบบอย่างที่ดี

บริหารตนเป็นแบบอย่างที่ดีเป็นผู้ที่ให้ความสำคัญต่อการประพฤติปฏิบัติตนเป็น แบบอย่างที่ดีในทุกด้าน ทั้งด้านความเก่ง ความดี และความมีสุขภาพสมบูรณ์ ทั้งสุขภาพกายและ สุขภาพจิตในฐานะ ที่มีหน้าที่เป็นผู้นำในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนโดยยึดหลักว่าจะพัฒนาใครเขาต้อง พัฒนาตัวเองก่อนนอกจากนี้การ

พัฒนาตนให้มี “ภูมิรู้ ภูมิธรรม ภูมิฐาน” ยังช่วยให้ผู้บริหารได้รับ ความเชื่อถือ ศรัทธาจากครู ผู้เรียน ผู้ปกครองและชุมชน ทำให้การบริหารได้รับความร่วมมือจากทุก ฝ่ายและประสบความสำเร็จสูงขึ้น

สรุปความหมายของจิตวิญญาณของผู้บริหาร

การปฏิรูปการศึกษาของไทยในปัจจุบันมีเป้าหมายสำคัญอยู่ที่การพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตาม ศักยภาพ และมีคุณภาพสมบูรณ์ครบถ้วนทั้งความรู้ความสามารถความคิด เป็นคนดีมีความรับผิดชอบ ต่อสังคมและมี สุขภาพสมบูรณ์ทั้งสุขภาพกายและสุขภาพจิต การปฏิรูปการศึกษาจะบรรลุผลสำเร็จ ตามเป้าหมาย ได้ คุณภาพผู้เรียนสมบูรณ์ครบถ้วนหรือไม่ มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับ “การบริหารตน เป็นแบบอย่างที่ดี” ของผู้บริหาร ทั้งความใฝ่รู้ ใฝ่ดี ใฝ่หน้าที่และใฝ่พัฒนา สร้างสรรค์ ในการประพฤติปฏิบัติด้านการมีค่านิยมที่พึง ประสงค์มีความกล้าหาญทางจริยธรรม มีจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม มีจิตใจประชาธิปไตย มีความภูมิฐาน มี สมรรถภาพที่ดี ทั้ง สุขภาพกายและสุขภาพจิตและมีจรรยาบรรณวิชาชีพ

อุดมการณ์ของผู้บริหาร

ผู้บริหารต้องมีด้านคุณธรรม จริยธรรมและการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี

1. พรหมวิหาร 4 เป็นหลักธรรมที่ควรถือ ปฏิบัติ 4 ประการได้แก่

เมตตา คือ ความรักใคร่ปรารถนาจะให้ผู้อื่นมีความสุข

กรุณา คือ ความสงสาร คิดช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นทุกข์

มุทิตา คือ ความพลอยยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดีมีความสุข

อุเบกขา คือ วางตนเป็นกลาง ไม่ดีใจ ไม่เสียใจ เมื่อผู้อื่นถึงวิบัติ มีทุกข์

2. สังคหัตถ์ 4 ผู้บริหารต้องมีธรรมะของผู้นำวิชาการ ครองใจ คน สร้างมนุษยสัมพันธ์ด้วยสังคห

วัตถุ 4

ทาน คือ การให้

ปิยวาจา คือ การมีวาจางาม

อัตถจริยา คือ ทำประโยชน์ให้เพื่อนร่วมงาน

สมานัตตถา คือ ปฏิบัติตนคงเส้นคงวา

สรุปความหมายของคำว่า อุดมการณ์ของผู้บริหาร

เป็นผู้มีความรอบรู้ มีทักษะ กำหนดนโยบายในการทำงาน มีความสามารถในการบริหารได้อย่าง ต่อเนื่อง มีคุณลักษณะต่างวิชาชีพที่เหมาะสม มีประสบการณ์และความชำนาญงาน สามารถบริหารงาน ตาม วัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล เป็นที่ยอมรับขององค์กรสังคมชุมชน

จากความหมายของ จิตวิญญาณ อุดมการณ์ ผู้บริหาร สรุปได้ว่า ความคิด ทักษะ การมีจิตสำนึกเป็น ผู้บริหารของตนเอง เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยใช้กระบวนการสั่งสอน การถ่ายทอด ความรู้ เพื่อให้บุคคลนั้นเป็นสมาชิกที่ดีและมีประสิทธิภาพของสังคม อีกทั้งยังเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้บุคคล เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต มีความทุ่มเท เสียสละ มีความอดทนรับผิดชอบ ที่สำคัญเหนืออื่นใด คือ มีความ รัก ความเมตตา มีธรรมะ ในการสร้างค่านิยมที่ดีในการบริหารงานนั่นเอง ปฏิบัติหน้าที่ตามแผน และนโยบาย ที่ได้วางไว้ ให้บรรลุผลสำเร็จ

บุคลิกภาพของผู้บริหาร

บุคลิกภาพ (Personality) มาจากรากศัพท์ภาษากรีก คือ Persona (Per+Sonare) ซึ่งหมายถึง Mask ที่แปลว่า หน้ากากที่ตัวละคร ใช้สวมใส่ใน การเล่นเป็น บทบาทแตกต่างกันไปตามที่ได้รับ

ฮาร์ดแมน (Hartman) ได้ให้ความหมายของบุคลิกภาพว่า หมายถึง ส่วนรวมทั้งหมดที่บุคคลแสดงออกโดยกริยาอาการ ความนึกคิด อารมณ์ นิสัยใจคอ ความสนใจ การติดต่อกับผู้อื่น ตลอดจน รูปร่างหน้าตา การแต่งกาย และความสามารถในการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่น

เออร์เนส อาร์.ฮิลการ์ด (Hilgard) กล่าวว่า บุคลิกภาพเป็นลักษณะส่วนรวมของบุคคล และ การแสดงออกของพฤติกรรม ซึ่งชี้ให้เห็นความเป็นปัจเจกบุคคล ในการปรับตัวต่อสิ่งแวดล้อม รวมถึง ลักษณะที่ส่งผลสู่การติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่น ได้แก่ ความรู้สึกนับถือตนเอง ความสามารถ แรงจูงใจ ปฏิกริยาในการเกิดอารมณ์ และลักษณะนิสัยที่สะสมจากประสบการณ์ชีวิต

ความสำคัญของมีการบุคลิกภาพที่ดี บุคลิกภาพที่ดีนั้น จะต้องเป็นผู้ที่มีสุขภาพจิตดี เป็นผู้ที่สามารถมองเห็นสิ่งต่าง ๆ ตามที่เป็นจริง อย่างถูกต้อง ไม่ต่อต้านหรือยอมรับทุกสิ่งทุกอย่างโดยไร้หลักการ ก็ยังสามารถประพฤติปฏิบัติได้อย่างคงเส้นคงวา การมีบุคลิกภาพที่ดีนั้นมีลักษณะสำคัญที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต ดังนี้

1. มีความสามารถในการรับรู้และเข้าใจในสภาพความจริงได้อย่างถูกต้อง
2. การแสดงอารมณ์จะอยู่ในลักษณะและขอบเขตที่เหมาะสม
3. มีความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นและสังคมได้ดี
4. มีความสามารถในการทำงานที่อำนวยประโยชน์ต่อผู้อื่นและสังคมได้
5. มีความรัก และความผูกพันต่อผู้อื่น
6. มีความสามารถในการพัฒนาตนเอง และพัฒนาทางการแสดงออกของตนต่อผู้อื่นได้ดีขึ้น

แนวทางการพัฒนาบุคลิกภาพ โดยแยก ลักษณะของการพัฒนาบุคลิกภาพออกเป็น 2 ลักษณะที่สำคัญ ดังนี้

1. การพัฒนาบุคลิกภาพภายใน (Internal Personality)

หมายถึง สิ่งที่ไม่มองเห็น และสัมผัสยาก ต้องมีโอกาสได้ร่วมทำงาน หรืออยู่ด้วยกันนาน ๆ บุคลิกภาพภายในจึงจะค่อย ๆ แสดงออกมา การแก้ไขเปลี่ยนแปลงค่อนข้างยาก ใช้เวลานานและวัดผลลำบาก ดังสุภาษิตที่ว่า ระยะเวลาพิสูจน์ม้า การเวลาพิสูจน์คน

คนเราต้องพัฒนาบุคลิกภาพภายใน การประพฤติปฏิบัติในด้านต่างๆอย่างถูกต้องเหมาะสมกับสภาพของตนเอง จะเป็นตัวกำหนดท่าทางที่เราแสดงออกในด้านต่างๆ ให้บุคคลอื่นเห็นและรับรู้ รวมทั้งประเมินว่าเรามีบุคลิกภาพเป็นเช่นไร ต้องพัฒนามีดังนี้

- การสร้างความเชื่อมั่นในตนเอง	- ความกระตือรือร้น
- ความรอบรู้	- ความคิดริเริ่ม
- ความจริงใจ	- ความรู้จักกาลเทศะ
- ปฏิภาณไหวพริบ	- ความรับผิดชอบ
- ความจำ	- อารมณ์ขัน
-ความมีคุณธรรม	

2. การพัฒนาบุคลิกภาพ ภายนอก (External Personality) การพัฒนาบุคลิกภาพภายในดีแล้ว ทำให้พฤติกรรม ท่าที การแสดงออกในด้านต่างๆ ของคนเรางดงาม เหมาะสม ทำให้ได้รับความชื่นชม การยอมรับและศรัทธาจากบุคคลอื่นเป็นอย่างดี ต้องพัฒนามีดังนี้

- รูปร่าง หน้าตา	- การแต่งกาย
- การปรากฏตัว	- กริยาท่าทาง
- การสบสายตา	- การใช้น้ำเสียง

- การใช้ถ้อยคำ

- มีศิลปะการพูด

ทักษะการพูด เพื่อพัฒนาบุคลิกภาพ

พูดให้ชัดถ้อยชัดคำ รักษาจังหวะการพูดขณะพูดต้องสบตาผู้ฟัง และสบตาคู่สนทนาถ้ามีใครพูดถึงความสำเร็จ หรือเรื่องที่น่ายินดี ให้เอียงปากกล่าวแสดงความยินดี อย่าฟังเฉยๆพูดคำว่า “ขอโทษ” เมื่อเอียงปากขัดจังหวะใครหรือเดินชนใคร หรือเดินเข้าไปถามข้อมูลใครอย่าบ่นเรื่องของตนเองให้คนอื่นฟังอยู่ตลอดเวลาอย่าพูดแทรกขณะที่ผู้อื่นกำลังพูดอื่น

จากความหมายของ "บุคลิกภาพ"

สรุปได้ว่า บุคลิกภาพหมายถึงลักษณะตัวบุคคลโดย ส่วนรวม ทั้งลักษณะทางกาย รูปร่างหน้าตาท่าทาง น้ำเสียง คำพูด ความสามารถทางสมอง ทักษะการทำการกิจกรรมต่างๆ และลักษณะทางจิต ความรู้สึกนึกคิด เจตคติค่านิยม ความสนใจ ความมุ่งมั่น อุดมคติ เป้าหมาย ความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมของแต่ละคน

ในการบริหารภาระหน้าที่ความรับผิดชอบดังกล่าวจึงจำเป็นต้องอาศัยความรู้ ความสามารถหรือศักยภาพในการปฏิบัติของผู้บริหารการศึกษา เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จในการบริหารและการจัดการศึกษาตามแนวทางและหลักการที่กำหนดไว้ในหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตการบริหาร การศึกษาว่าผู้บริหารการศึกษา ต้องเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีจิตวิญญาณผู้บริหารเป็นผู้นำทางการศึกษา มีความรู้ความสามารถในการบริหาร มีผลงานที่แสดงถึงความชำนาญการในการ บริหารสถานศึกษา เป็นผู้นำนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริหาร (สำนักงาน คณะกรรมการอุดมศึกษากระทรวงศึกษาธิการ 2547, หน้า 6-7)

จากความหมาย บุคลิกภาพ ของผู้บริหาร

1. ลักษณะตัวบุคคล ทั้งลักษณะทางกาย รูปร่าง หน้าตา กิริยา ท่าทาง น้ำเสียง คำพูด ความสามารถทางสมอง ทักษะการทำการกิจกรรมต่างๆ และลักษณะทางจิต ความรู้สึกนึกคิด เจตคติค่านิยม ความสนใจ ความมุ่งมั่น อุดมคติ เป้าหมาย ความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ดี

2. ผู้บริหารต้องมีความรู้ ความสามารถและทักษะในการบริหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารที่จะสามารถนำพาองค์กรให้มีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน เพื่อร่วมกันปฏิบัติงาน และนำไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ร่วมกันได้ การศึกษาทักษะทางการบริหารนี้ แนวคิดที่ได้รับการยอมรับกันโดยทั่วไป คือ แนวคิดของ แคทซ์ (Katz, 1974, pp. 90-102) ซึ่งกล่าวว่า ทักษะที่จำเป็นในการบริหารงานของผู้บริหารมี 3 ประการ คือ ทักษะด้านคตินิยม (conceptual skill) ทักษะด้าน

มนุษยสัมพันธ์ (human skill) ทักษะ ด้านเทคนิควิธี (technical skill)

1. ทักษะด้านคตินิยม (conceptual skill) หรือทักษะด้านโนคติ หมายถึง ความสามารถ ของผู้บริหารในการเข้าใจหน่วยงานที่สังกัดทุกลักษณะและขั้นตอนการทำงานอย่างละเอียดสามารถ มองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างงานด้านต่าง ๆ ในองค์กรหรือหน่วยงานได้อย่างชัดเจนและการที่มีการเปลี่ยนแปลงในบางส่วนของงานจะมีผลกระทบต่อส่วนอื่นได้ รวมทั้งความเข้าใจความสัมพันธ์ ระหว่างหน่วยงานที่ตนสังกัดกับหน่วยงานอื่น ๆ ในการบริหารมีกิจกรรมหลายอย่างที่ใช้ ทักษะด้านนี้ ตัวอย่างเช่นการกำหนดนโยบายการวางแผน การตัดสินใจการประสานงานและการ แก้ปัญหาตามข้อขัดแย้ง เป็นต้น

2. ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ (human skill) หมายถึง ความสามารถและความชำนาญของ ผู้บริหาร ในการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพอันได้แก่ ความสามารถในการประสานงาน กับผู้บังคับบัญชา เพื่อให้ได้รับการสนับสนุนและการยอมรับ ความสามารถในการประสานความร่วมมือจากผู้ร่วมงานการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานอื่น ที่จะร่วมมือกับหน่วยงานของตน ตลอดจนการสร้างภาพพจน์ที่ดีให้กับหน่วยงาน

เพื่อให้เกิดความศรัทธาเชื่อถือและไว้วางใจ กิจกรรมที่ ผู้บริหารจะต้องใช้ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์นั้นได้แก่ การสร้างขวัญกำลังใจการประสานงานและการ เผยแพร่ผลงานต่าง ๆ

3. ทักษะด้านเทคนิควิธี (technical skill) หมายถึง ความรู้ความเข้าใจ ความสามารถและ ความชำนาญในการปฏิบัติงานเฉพาะด้านที่เกี่ยวกับระเบียบ วิธีการ กระบวนการ การดำเนินการ เครื่องมือและ เทคนิคที่สำคัญของงานนั้น ๆ กิจกรรมที่ผู้บริหารต้องใช้ทักษะในด้านนี้ ได้แก่ การวางแผนหรือโครงการ การติดต่อสื่อสาร ทักษะกระบวนการกลุ่ม การจัดการและการอำนวยความสะดวก เป็นต้น นอกจากนี้ทักษะสามประการ ดังกล่าวแล้ว คูนท์และไวทริช (Koontz & Weithrich อ้างถึงใน จักรพรรดิ วัฒนา, 2538, หน้า 34) ได้ศึกษา พบว่า ทักษะด้านการออกแบบ (design skill) เป็นทักษะ ที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้บริหารสามารถ ดำเนินการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นให้บังเกิดผลดีทักษะ ด้านนี้เป็นการวางแผนอย่างชาญฉลาด มีการคาดการณ์ถึง ปัญหาที่จะเกิดขึ้นและวางแผนแก้ปัญหาไว้ ในเบื้องต้นหรือการเผชิญปัญหาที่เกิดขึ้นในทุกรูปแบบ ผู้บริหารที่มี ทักษะการออกแบบก็จะสามารถใช้ การออกแบบเพื่อแก้ปัญหาวิธีใดวิธีหนึ่งยุติปัญหาได้

บทสรุป

โดยสรุปแล้วจิตวิญญาณ อุดมการณ์ และบุคลิกภาพของผู้บริหาร ย่อมแสดงให้เห็นถึงคุณลักษณะ เฉพาะที่จำเป็นในการบริหารในระดับที่สูง คุณลักษณะเหล่านี้จะถูกบ่มเพาะด้วยประสบการณ์ส่วนหนึ่งและ ต้องได้รับการลับให้คนด้วยการฝึกฝนและพัฒนาตนเองเพื่อการเข้าสู่การเป็นผู้บริหารที่แท้จริงอีกส่วนหนึ่ง ลักษณะนิสัยของบุคคลบางประการอาจเป็นตัวบ่อนทำลายประสิทธิภาพของการทำงานของบุคลากรและนำ ความเสียหายในด้านผลประกอบการของหน่วยงานด้วย ดังนั้นการเป็นผู้บริหารจึงต้องมีการตระหนักรู้ใน บริบทของการเป็นผู้บริหารและพัฒนาตนเองให้รู้เท่าทันเหตุการณ์อยู่เสมอ ผู้บริหารสถานศึกษา

จะต้องมีความสามารถในการใช้ศาสตร์และศิลป์ในการบริหาร มาพัฒนาการบริหารงานด้านต่าง ๆ ภายในสถาบันการศึกษาให้ประสบความสำเร็จ สู่ความเป็นเลิศใน การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน มีความสามารถ ในการบริหารทรัพยากร บุคคล เงิน วัสดุ ครุภัณฑ์และ อาคารสถานที่เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการบริหาร จัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพและประหยัด ตลอดจนมีความสามารถในการระดมทรัพยากรทางการศึกษา ทั้งในสถานศึกษาและในชุมชนให้มาช่วย จัดการศึกษาให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายได้สูงสุดผู้บริหารเป็นผู้ ชี้นำทางความคิดไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมอย่างแท้จริง กล้าคิด กล้าทำและกล้าเปลี่ยนแปลง อีกทั้งต้องมี คุณธรรม จริยธรรม และยึดหลักธรรมาภิบาลในการบริหารองค์กรควบคู่กันไปด้วย

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์. (2546). จิตวิญญาณกับสุขภาพ.ใน พลินี เสริมสิริ, สุภกาญจน์ สว่างศรี และสมฤทัย เสือปาน (บรรณาธิการ), จากสุขภาพทางจิตวิญญาณสู่สุขภาพทางปัญญา. กรุงเทพฯ: สำนักงาน ปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ
- จักรพรรดิ วัฒนา. (2538). คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของศึกษานิเทศก์จังหวัดในทศวรรษหน้า (ค.ศ.1995-2005). ปริญญาโท กศ.ม. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- จิตวิญญาณ.(2547).กรุงเทพมหานคร: วารสารราชบัณฑิตยสถาน

- โรงเรียน มัธยมศึกษา จังหวัดกาญจนบุรีสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8(ปริญญา
ครุศาสตรมหาบัณฑิต).กาญจนบุรี:มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี
นพพงษ์ บุญจิตราดุล.(2551).**โน้ตย่อบริหาร.พิมพ์ครั้งที่ 3** เชียงใหม่ Orange Group Tactics Design.
บวร เทศารินทร์. (2557). **บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษาและผู้อำนวยการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน.
(ออนไลน์).** แหล่งที่มา : www.school.obec.go.th. 22 มีนาคม 2557.
- ประเวศ วะสี. (2544). **การพัฒนาพลังสร้างสรรค์ขององค์กร.** กรุงเทพฯ : หมอชาวบ้าน. -สมาน พงษ์จำนงค์
(2551 , หน้า 48-75)
- พจนานุกรมคอลโลเออร์.(2006).Collier, Dictionary
- พีระศักดิ์ เลิศตระการนนท์. (2545). **การประเมินสุขภาพทางจิตวิญญาณและการดูแล.** แก้วไข 26 มิถุนายน
2546. ค้น เมื่อ 27 สิงหาคม 2556, จาก: [http://www.med.cmu.ac.th/dept/family/
LECTURE/2545/spiritual%20assessment%20and%20care.doc](http://www.med.cmu.ac.th/dept/family/LECTURE/2545/spiritual%20assessment%20and%20care.doc).
- วิทย์ วิศทเวทย์. (2544).**ปรัชญาการศึกษาไทย.**กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.หน้า 2
สุรัตน์ ไชยชมพู.(2557).**ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมในการบริหารสถานศึกษา.**วารสารการบริหารการศึกษา.
ชลบุรี มหาวิทยาลัยบูรพา
- สอ เสถบุตร.(2541). ฉบับภาษาอังกฤษ-ไทย:โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช
สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2547). **ปรัชญาการอุดมศึกษาไทย.** กรุงเทพฯ: สำนักงาน
คณะกรรมการการอุดมศึกษา. กรุงเทพฯ เอส แอนด์ จีกราฟฟิค. หน้า 6-7
- ฮาร์ดแมน (Bardo, J.W., & Hartman, J.J. (1982). **Urban sociology : A systematic introduction.**
New York:F.E.Peacock. Hartman)
- Ameling and Povilonis.(2001,p.16).จิตวิญญาณ
- Hilgard, E.R. (1967). **Introduction to Psycholoty.** 4thed. Oriando: the Dryer Press.
- Koontz, D., & Weirich, H. (1976). **Essential of management** (3rd ed.). New York:McGraw-Hill
Book.
- Utilizing Human Resources. Englewood Cliffs,N.J. : A Simon &Schmaste Company.
- Katz, Robert L. (1974, September – October). “Skill of an Effective Administrator”,
Harvardretrieved July 25,2017 from
http://www.kmutt.ac.th/jif/public_html/article_detail.php?ArticleID=204721 retrieved
March 28,2018 from <https://padlet.com/teeppipatsun/2l119w0r5fhk>